

פרוייקט תיעוד המאבק להצלת יהודי סוריה ולבנון

ראיון עם יוסף חלאק, אפיקים

תאריך: 27.9.1999

מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר חלאק, אנחנו בראיון הקודם דיברנו על נושא הקליטה של הסורים כאן בקיבוץ באפיקים. רצית להוסיף משהו ביחס לגישה של מנחם לוזיה כלפי העניין הדתי, הדת. אני מאוד מבקש ממך שתוסיף את הדברים כך שזה יהיה מושלם.

יוסף חלאק: ידוע שהחלוץ שלנו בדמשק היה מורכב מנערים ונערות ביחד. תפקידנו היה ללמד אותם את אהבת הארץ, את השפה העברית ולהיות יחד במקום אחד, במועדון אחד. זה לא מצא חן בעיני הרב הראשי שלנו שהיה שמו הרב מסלטון. הוא התחיל להצר את צעדינו כי לא ראה את זה בעין יפה, כאילו אנחנו בנים והן בנות במועדון אחד. מנחם בזמנו דיבר עם הרב הראשי לתל-אביב, הרב עוזיאל, ואמר לו - הנה הרב הראשי שלנו לא עושה לנו צרות, אלא לא רואה בעין יפה את ההתאגדות שלנו. אתה יודע שהמטרה שלנו היא לקרב את הנוער היהודי, את הצעירים, לאהבת ארץ-ישראל, לאהבת השפה העברית, להיות אנשים

ש: בני הארץ.

ת: אוהבים את הארץ. פשוט לאהוב את הארץ.

ש: תאמר לי בבקשה, באיזה אמצעי הוא יצר איתו את הקשר? מכתבים, טלפון?

ת: הוא היה מזמן לזמן נוסע לארץ. אז יצר איתו קשר

ש: באילו שנים פחות או יותר?

ת: אם אני לא טועה, זה צריך היה להיות בשנים של, משהו בשנת 30'.

ש: כן.

ת: הוא ביקש אותו להתערב, זאת אומרת, במילה טובה בשבילנו אצל הרב, שלא יצר את צעדינו ולא

ש: אני רוצה להבין את הרעיון שמאחורי הגישה אל הרב עוזיאל. אני מבין שהרב עוזיאל היתה לו השפעה. למה?

ת: הוא היה הרב הראשי של תל-אביב ועד כמה שאני יודע הוא היה גם רב ספרדי. אמנם לא היה רב ספרדי ואשכנזי, אבל היה רב ראשי של כולם. הוא היה מוכר כאיש מאוד מכובד. את דעתו קיבלו. מקובל מאוד בקרב כל אנשי הדת. איש חביב מאוד. אז הוא פנה אליו.

ש: אני שאלתי את זה מפני שרציתי להבין האם באופן עקרוני הרבנים של ארץ-ישראל, רבני דמשק היו כפופים להם?

ת: לא, לא. אז בכלל לא היה דבר כזה שנקרא כפוף. היום יש לך מפלגות דתיות. אז לא. אבל הכירו בגדולתו של רב אפילו אם הוא לא בדמשק. הכירו בגדולתו ומוכנים היו לקבל גם את דעתו בפסיקה. כי הוא היה, אמנם אין אצלנו רבנים מי יודע מה. רבנים של העדה היהודית הלא-גדולה, וניהלו את החיים

הדתיים בצורה מאוד טובה ומאוד מסודרת. אבל לא היו אנשי שם בעולם היהודי. הרב עוזיאל היה משכמו ומעלה, גדול.

ש: כן.

ת: אז יכול להיות שזה גם נתן אפשרות להשפיע על רבנים אחרים. בטוב ליבו, בשפתו, בגדלותו בתור רב, בחוכמתו. אז באמת ניסה לפנות אליו. זה כנראה הצליח. הרב כתב לו

ש: למי? לרב מסלטון?

ת: כן. כתב לו. את המכתב אני לא ראיתי, אבל הוא סיפר לנו, מנחם. הוא כתב לו – שתדע לך שעבודת הילדים האלה היא עבודת קודש, היא עבודה לשם אהבת ארץ-ישראל, אהבת השפה העברית, אהבת היהדות. מה שאנחנו מבקשים היום לחזור לארץ-ישראל. הם עושים עבודה קדושה. טוב להניח להם. ובאמת זה היה ככה. מאז

ש: הרב מסלטון קיבל את דעתו?

ת: קיבל את דעתו ויותר לא הפריע לנו, אפשר להגיד ככה. לא הפריע. זהו.

ש: הבנתי. כשאתה אומר לא הפריע, הוא לא דרש כנגד האיגוד, ההתאחדות הזו שכן בנים לבנות? הרגשתם יותר חפשיים?

ת: אם הוא ניסה קודם להשפיע על הקהילה בקשר אלינו שזה לא מוסרי ולא טוב

ש: ולא לשלוח את הילדים ואת הבנות

ת: לא לשלוח את הילדים, בנים עם בנות וזה. הוא הפסיק עם זה. קיבל את פסיקת הרב ויותר לא היה לנו שום מגע איתו. אנחנו המשכנו את העבודה שלנו כרגיל. הילדים היו מתאספים, בנים ובנות. אלה צעירים, זה בגיל, היו כאלה בגיל 11, 12. אנחנו לימדנו אותם עברית. פשוט זה היה כמו בית ספר. לימדנו אותם עברית. לא היו שום דברים יוצאים מן הכלל. אנחנו לא עסקנו לא עם ריקודים ולא עם זה. פשוט היינו מתאספים, קוראים דברים על ארץ-ישראל, מסבירים מה זה ארץ-ישראל בשבילנו, מה זו היהדות בשבילנו, מה זו השפה העברית בשבילנו. כי שפה עברית הלא לא היתה. בזמנו בית ספר עברי לימד. כשהיו המורים העברים, אותם מימנו ועד הצירים של ארץ-ישראל. אבל כשלא היה כסף אז נסגר בית הספר העברי. אבל בכל אופן, שפה עברית זו שפה. אנחנו התחלנו ללמד שפה עברית בתוך המועדונים האלה פשוט.

ש: בתוך המועדון של החלוץ בדמשק?

ת: כן, כן. התחלנו לקבל את הנערים האלה ופשוט ללמד אותם שפה עברית. ללמד אותם שירים עבריים, לקרוא להם מספרים, אם זה של ביאליק, של טשרניחובסקי. כל מיני סיפורים על ארץ-ישראל. אם היה בא שליח היינו מזמינים אותו לדבר עם הילדים, לספר להם מה עושים חלוצים בארץ-ישראל, איך הם מיישבים את הארץ. ובזה לקרב אותם למטרה הסופית שלנו, היא כמובן עליה לארץ והתיישבות.

ש: מר חלאק, יש לי עוד שאלה אחת קטנה שלא קשורה בדיוק לענין הזה. לפני כמה דקות סיפרת לי שאחת מהבנות שלך, בעצם כמה בנות שלך, גם התישבו בקיבוצים אחרים. אחת מהן התישבה בקיבוץ עין-גדי. יחד איתה גם סיפרת שאולי העובדה שיש שם בת של מנחם לוזיה, עזרה לה אולי להחליט בכיוון הזה של להתיישב גם שם. אתה קצת יכול לסבר את האוזן בענין הזה?

ת: תביט, בנות בגיל כזה אחרי צבא באות למשק ואם הן לא מוצאות מקום עבודה אולי מתאים או מין אוריה כזאת

ש: חברית.

ת: חברית, אז מחפשות אתגר במקום אחר. עין-גדי היתה אז

ש: אז אתה מתכוון לאיזו שנה?

ת: זה היה אם אני לא טועה

ש: בערך.

ת: זה היה בשנים הראשונות של עין-גדי.

ש: בשנות החמישים?

ת: לא. שנות החמישים, היא נוסדה ב-48'.

ש: אז אתה מדבר איתי על שנות השבעים, אם ככה.

ת: שנות השבעים, כן. אחרי צבא. ניסתה למצוא מקום. פשוט ניסתה למצוא מקום אחר ... הילה של

קיבוץ צעיר. אנחנו בשבילה היה קיבוץ ותיק

ש: אפיקים היתה ...

ת: מבוסס, ותיק. היא רצתה קיבוץ צעיר, בתור בחורה צעירה, רצתה קיבוץ צעיר. במקרה היתה שם גם

הבת של מנחם.

ש: רינה.

ת: רינה. היתה ... עוד בת אחת שם היתה. היא אחר כך עזבה ועברה למקום אחר ...

ש: שמוצאה סורי, אתה מתכוון?

ת: לא, לא.

ש: אה, בת אפיקים?

ת: היא בת אפיקים. זאת אומרת היו שלוש בנות של אפיקים שם. אלה היו חבר'ה. בתור קיבוץ צעיר. עין-

גדי, ים המלח. זה קסם להן והיא החליטה ששם זה המקום בשבילה יותר מאשר קיבוץ אפיקים. היא

נשארה עד היום.

ש: כן, יפה. אבל אני התכוונתי להראות אולי במקרה הזה שהנה יש דור שני של חברות. אתה עם מנחם

לוזיה והמשפחה הייתם חברים, ולאחר מכן גם הבנות שלכם.

ת: כן, אבל היא לא מאותה כיתה. היא לא היתה מאותה כיתה. אבל לא חשוב. הן הכירו

ש: מפני שהיה קשר כאן עם המשפחות?

ת: כן. היה קשר עם המשפחות. הן הכירו. היא החליטה ללכת לשם, והיא מאוד מרוצה שם.

ש: מה השם שלה?

ת: שרה.

ש: שרה מה?

ת: שרה חלאק. היא אמנם לא נשואה.

ש: אה, היא לא נשואה.

ת: כן.

ש: בסדר. אז היא מרוצה שם

ת: כן, היא מרוצה. היו לה תפקידים הרבה שם. היא היתה בזמנו פעם מנהלת את בית ההבראה שלהם.

ש: אהה, כן.

ת: לא בית הבראה. מרחצאות.

ש: אה, כן.

ת: המרחצאות שלהם היא היתה מנהלת שם, במשך הזמן. היא היום לפעמים, היא היתה גם מורה. נתנו לה

ללמוד הוראה. היא למדה הוראה בירושלים והיתה מורה. אחר כך היא לפעמים מרצה לפני תיירים

שבאים מעין-גדי על עין-גדי ועל כל מיני דברים שקשורים בזה. זהו.

ש: יפה מאוד. אז שוב תודה רבה על הראיון והרבה בריאות.

ת: תודה רבה. זה היה נחמד מאוד.

ש: לך ולאשתך.

ת: תודה רבה. נחמד מאוד.

ש: תודה.